

Waarom professionele masters?

Resultaten van een interactieve workshop

Roel Nahuis & Brenda Groen
Deventer, 1 november 2013

Masteronderwijs in het hbo is een relatief recent verschijnsel. Toch is er in het afgelopen decennium een ruim aanbod aan opleidingen ontstaan. Achterliggende motieven liepen uiteen van het aanboren van een nieuwe markt, een vraag uit het werkveld, het creëren van doorstroommogelijkheden tot internationalisering. Met de door Veerman geïnitieerde profileringsdiscussie is daar nog eens een nieuw motief bijgekomen: de master als een bijdrage aan de identiteit en het profiel van de instelling. Het uiteenlopen van motieven roept dilemma's op over het waarom van masteropleidingen in het hbo en de keuze in welk type opleidingen hbo instellingen willen investeren. Op het HBO-Raad jaarcongres op 18 april 2013 hebben we een workshop gehouden om discussie te voeren over afwegingen die men maakt omtrent zulke dilemma's.

De workshop ving aan met een presentatie over mogelijke afwegingen ten aanzien van doelen en ontwerpeisen, de keuzes die Saxion hierin maakt en een bespreking van twee cases van masteropleidingen bij Saxion: de Master Business Administration en de Master Industriële Innovatie (niet gestart). De twee cases scherpen de dilemma's aan waartegen het masterbeleid bij Saxion, maar onvermijdelijk ook elders, aanloopt. Deze presentatie is te vinden onder bestanden in de Saxion Connect Community RSP Masteronderwijs.

Methode

In kleine werkgroepjes is daarna aan de hand van stellingen gediscussieerd over hoe deze dilemma's zich in de eigen instelling manifesteren. Daarbij was het niet per se de bedoeling om tot één gedeeld afwegingskader te komen, maar veeleer om te reflecteren op motieven door te vergelijken hoe verschillende instellingen zich op dit gebied bewegen en daarover discussie op gang te brengen.

De gevolgde werkwijze is geïnspireerd door de lens-methode, zoals beschreven door Fransien Attema.¹ Op basis van gesprekken binnen Saxion met academiectoren en cousectoren van de masteropleidingen zijn 41 stellingen geformuleerd en op afzonderlijke kaartjes geprint. Deze stellingen waren zodanig dat je het er mee eens, maar ook mee oneens moest kunnen zijn. De ca. dertig aanwezigen op de workshop zijn in vier groepjes uiteengegaan. De groepjes sorteerden de kaartjes in drie rondes als volgt:

1. Pak individueel stellingen waarmee je het EENS bent en leg deze op een aparte stapel (rest in enveloppe 'oneens')
2. Spreid die stapel opnieuw uit en draai individueel stellingen om waarmee je het ONEENS bent (rest in enveloppe 'eens')

¹ Fransien Attema (1991), De lens-methode: handleiding voor toekomstanalyse van wijk en dorp, Weson, Deventer.

3. Leg de omgedraaide 'controversiële' stellingen één voor één op tafel en beargumenteer je stellingname in een groepsdiscussie (daarna in enveloppe 'discussie')

In principe vond in de derde ronde discussie plaats, maar enkele groepen begonnen al in de eerste ronde met discussie. Hiertegen hebben we niet ingegrepen aangezien deze discussie zelf het belangrijkste doel van de workshop was. Ondanks deze concessie zijn er enkele interessante conclusies te trekken uit de manier waarop de groepjes de stellingen in enveloppen hebben gesorteerd. In deze rapportage hebben we daarom in tabel 1 de bevindingen van de werkgroepjes samengevoegd en geanalyseerd. De codering in de tabel is als volgt:

E = Eens (binnen de groep is consensus, iedereen is het eens met de stelling)

O = Oneens (binnen de groep is consensus; iedereen is het oneens met de stelling)

D = Discussie (binnen de groep is geen consensus; sommigen zijn het eens met de stelling, anderen oneens)

Enkele conclusies

In de tabel zijn de stellingen op volgorde gezet van de mate waarin consensus in de totale groep bestaat. Bovenaan de lijst staan de stellingen waarover veel consensus bestaat; onderaan de meest controversiële waarbij de meningen geheel uiteenliepen.

Opvallend is dat er over maar liefst acht stellingen volledig en nog eens zes stellingen bijna volledige consensus bestond, dus zowel tussen de groepen als binnen de groepen. Natuurlijk moet hierbij worden opgemerkt dat het afwijken van de methode, door vroegtijdige discussie toe te staan, tegenspraak dikwijls al in de kiem kan hebben gesmoord. Met die kanttekening komt het volgende beeld naar voren (tussen haakjes de stelling waarnaar verwezen wordt):

Er is arbeidsmarktvraag naar professionele masters:

Afgestudeerden hebben een vakgerichte opleiding gekregen (8), kunnen bijdragen aan innovatie in hun vakgebied (3) en voorzien zodoende in behoeften in sectoren onderwijs (6), zorg (9), techniek (16, 18) en ook vele beroepenvelden daarbuiten (14). Alleen voor de sector economie wordt deze vraag naar professionele masters meer betwijfeld (32, 33). Overigens is arbeidsmarktrelevantie niet per se de belangrijkste voorwaarde voor het aanbieden van een hbo masteropleiding (27).

Er is markt voor (deeltijd) hbo-masteropleidingen:

Ook al is er onenigheid over de gewenste omvang ervan (29), er bestaat een markt van doorstromers met een hbo bachelor (15), zeker ook na enige jaren werkervaring (10) en ongeacht de economische crisis (13). Of wo-bachelors ook tot deze markt behoren wordt betwijfeld (36). Ook bestaat onenigheid over de markt voor voltijds masteropleidingen (34), de marktomvang als er een concurrerende wo-masteropleiding bestaat (38) en het bestaansrecht van niet-rendabele masteropleidingen (29).

Het aanbod aan masteronderwijs straalt af op de hele hogeschool:

Masteronderwijs levert een positieve bijdrage aan een hooggeschoold personeelsbestand (1), het niveau van bacheloropleidingen (5), het doorstroomperspectief voor studenten (25), de thematische profilering (2) en samenwerking met andere kennisinstellingen (4). De hogeschool kan/moet zich hiermee profileren. Over het omgekeerde bestaat meer onenigheid: het thematisch of onderscheidend profiel hoeft niet per se in het masteraanbod tot uiting te komen (21, 31,29).

Past het aanbieden van masters bij het HBO?

Er is veel discussie over het gewenste aandeel masterstudenten in hogescholen (26, 27) ambities van hogescholen om dit te verhogen (35) en de positie van hbo masteropleidingen naast academische pendanten (38). Ook is er discussie over het belang van masteronderwijs voor de onderzoekstaak (23) en vice versa (24) en over de vraag of voldoende hbo-bachelors het niveau wel aankunnen (37). In meer algemene zin bestaat er onenigheid over de toekomst van het binaire stelsel (22) en de invloed van hbo masteronderwijs daarop (39).

Een hbo instellingen kan masters zelfstandig aanbieden:

Men verwacht geen toename van aanbod in consortium verband (op basis van specialisaties) (12), laat staan met buitenlandse partners (bijvoorbeeld t.b.v. uitwisselingsmogelijkheden) (11). Wel moeten banden met universiteiten worden aangehaald (17).

Tabel 1. Resultaten workshop 'Waarom HBO masters?'	Groep 1	Groep 2	Groep 3	Groep 4
Volledige consensus				
1. Hoe meer mogelijkheden om in masteronderwijs les te kunnen geven, hoe aantrekkelijker de hogeschool wordt voor gepromoveerde docent-onderzoekers	E	E	E	E
2. In het assortiment van masteropleidingen moet zich in het thematisch profiel van de hogeschool manifesteren	E	E	E	E
3. Als hogescholen willen bijdragen aan innovatie van de beroepspraktijk, dan zijn professionele masters onontbeerlijk	E	E	E	E
4. Een groot aandeel masterstudenten maakt de hogeschool een aantrekkelijke samenwerkingspartner voor andere kennisinstellingen	E	E	E	E
5. Van masteropleidingen gaat een positieve invloed uit op het niveau van bacheloropleidingen	E	E	E	E
6. In de sector onderwijs is grote behoefte aan meer mensen met een professionele mastergraad	E	E	E	E
7. Masteropleidingen zijn vooral bedoeld voor excellente studenten	O	O	O	O
8. In het masteronderwijs zijn generieke competenties zoals conceptualiseren, zelfstandig onderzoek doen en projectmanagement belangrijker dan vakinhoud	O	O	O	O
Bijna volledige consensus				
9. In de sector zorg is grote behoefte aan meer mensen met een professionele mastergraad	D	E	E	E
10. Voor Leven Lang Leren is een groter aanbod van deeltijdmasters aan hogescholen nodig	E	E	E	D
11. Met hun beste buitenlandse partners moeten hogescholen gezamenlijk masteronderwijs aanbieden	O	O	O	D
12. In 2020 wordt minimaal de helft van alle hbo-masteropleidingen in consortiumverband aangeboden, waarbij instellingen een deel van het curriculum verzorgen	O	O	O	D
13. In de huidige economische crisis moeten hbo instellingen niet in deeltijd masteronderwijs investeren, omdat organisaties bezuinigen op scholingsbudgetten	D	O	O	O
14. Ik kan zo drie beroepenvelden voor onze bachelors opnoemen, waar professionele masteropleidingen geen toegevoegde waarde hebben	D	O	O	O
Grotendeels consensus				
15. Elke bacheloropleiding moet een doorstroommogelijkheid bieden naar ofwel een eigen masteropleiding ofwel een masteropleiding bij een partnerinstelling (op basis van doorstroomafspraken)	E	O	E	E
16. In de sector techniek is grote behoefte aan meer mensen met een professionele mastergraad	E	E	E	O
17. In het masteronderwijs moeten universiteiten en hogescholen meer samenwerken	E	O	E	E
18. Dat een bachelordiploma voldoende kwalificeert voor uitdagende banen is de grootste bedreiging voor professionele masteropleidingen in de techniek	E	O	O	O
19. Buitenlandse studenten kiezen in het algemeen alleen voor een bacheloropleiding als de hogeschool ook een vervolgmasteropleiding aanbiedt	O	E	O	O

Enige consensus				
20. Om het aandeel masterstudenten substantieel te vergroten moeten bacheloropleidingen van de hogeschool zich meer richten op vwo-instroom	D	E	E	D
21. Het onderscheidend profiel van de hogeschool manifesteert zich bij uitstek in het masteraanbod	D	O	O	D
Controversieel				
22. Door ontwikkeling van masteropleidingen aan hogescholen vervaagt het onderscheid met universiteiten	D	D	E	O
23. Onderzoek aan de hogeschool is even goed vorm te geven zonder de inzet van masterstudenten	D	E	O	D
24. Onderzoek aan de hogeschool staat primair ten dienste van het onderwijs	O	D	E	D
25. Met doorlopende leerlijnen van bachelor naar masterfase worden de bacheloropleidingen zodanig aantrekkelijker, dat ze 10% meer studenten trekken	D	E	E	O
26. Schoenmaker, blij bij je leest: hogescholen moeten bachelors afleveren, geen masters	O	O	E	D
27. Een University of Applied Sciences heeft minimaal 5% masterstudenten	E	O	E	D
28. Arbeidsmarktrelevantie is voor hogescholen de belangrijkste voorwaarde voor het aanbieden van een masteropleiding	E	O	E	D
29. Er bestaan omstandigheden waarin een hogeschool een niet-rendabele masteropleiding toch moet aanbieden	D	O	E	D
30. Met 25 deelnemers aan een hbo-masteropleiding doe je het ronduit goed	E	E	O	O
31. Een hogeschool die zich profileert met een bepaald thema moet rondom dit thema ook masteronderwijs organiseren	E	O	E	O
32. In de sector economie is grote behoefte aan meer mensen met een professionele mastergraad	O	E	E	O
33. In de sector economie is geen ruimte voor hbo-masteropleidingen omdat universiteiten deze ruimte bezetten	O	D	E	O
34. Hogescholen moeten zich meer richten op de markt voor voltijds masteropleidingen	O	E	E	O
35. Hogescholen zijn in het algemeen te behoudend in het ontwikkelen van nieuwe masteropleidingen	O	E	E	D
36. Bij voldoende aanbod zullen studenten na een wo-bachelor steeds vaker kiezen voor een hbo-master met professionele oriëntatie	D	O	E	D
37. Voor meer dan 80% van de studenten met een havo- of mbo-achtergrond is een masterstudie te hoog gegrepen	E	O	O	D
38. Als er een academische pendant van een hbo masteropleiding bestaat is de laatste kansloos	O	D	E	O
39. Het binaire onderscheid tussen hbo en universiteit is over 20 jaar geheel vervaagd	O	O	E	D
40. Het sociaal leenstelsel is gunstig voor deeltijd masteropleidingen	E	D	E	O
41. De vraag naar afgestudeerde professionele masters wordt overschat	D	E	O	O